

УДК 339.9

Фліссак К. А.*

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В МЕХАНІЗМАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

В статті розглядаються і класифікуються політичні та економічні цілі економічної дипломатії країн у складі міжнародних інтеграційних формувань. Формулюються пропозиції щодо класифікації головних сегментів у визначені цілей з можливістю їх адаптації при інтеграції країни у міжнародні об'єднання, систематизуються наявні та потенційні ризики у зазначеній сфері діяльності.

Ключові слова: економічна дипломатія, політичні цілі, економічні цілі, наявні ризики, потенційні ризики, фактори впливу.

In article are considered and classified political and economic goals of economic diplomacy of countries in the international integration formations. There are formulated proposals for the classification of the main segments in determining the goals with the possibility of their adaptation and integration of the country in international associations. Also are systematized the existing and potential risks in this activity sphere.

Key words: economic diplomacy, political goals, economic goals, current risks, potential risks, impact factors.

В статье рассматриваются и классифицируются политические и экономические цели экономической дипломатии стран в составе международных интеграционных формирований. Формулируются предложения по классификации главных сегментов в определении целей с возможностью их адаптации при интеграции страны в международные объединения, систематизируются существующие и потенциальные риски в указанной сфере деятельности.

Ключевые слова: экономическая дипломатия, политические цели, экономические цели, существующие риски, потенциальные риски, факторы воздействия.

Постановка проблеми. Нові виклики глобалізованого світу обумовлюють необхідність внесення змін та коригування діяльності інтеграційних формувань, ефективність функціонування яких залежить від досконалості використовуваних ними економічних механізмів. Стосується це як внутрішньої економіки, так і зовнішньоекономічних відносин. Важливою складовою механізму зовнішньоекономічної діяльності є інструментарій економічної дипломатії. Оптимізація його використання як на рівні окремої країни, так і на рівні міждержавних інтеграційних формувань передбачає необхідність чіткої класифікації політичних та економічних цілей і засобів економічної дипломатії, на основі яких фор-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету.

мулюються тактичні і стратегічні завдання у сфері міжнародних відносин для їх суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економічної дипломатії привертає увагу науковців насамперед з позиції її функціонального призначення в контексті специфічної діяльності держав та відповідних міжнародних інституцій з метою досягнення певних цілей. При цьому переважна більшість акцентів стосується стратегічних напрямів діяльності, векторів зовнішніх економічних інтересів, проблем у їх забезпеченні та способів досягнення. Найвні дослідження стосуються в більшій мірі конкретних країн – України, Казахстану, Польщі, Російської Федерації, Чехії. Їм присвячені публікації В. А. Вергуна (Україна) [1, с. 112-199], Т. В. Зонової, І. Д. Іванова, Л. М. Капіци, О. Є. Ліхачова (Росія), Б. К. Кузутбаєвої, І. Р. Мавланова (Казахстан), Я. Немеца, М. Частека (Чехія).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, питанням застосування інструментарію економічної дипломатії у діяльності міжнародних інтеграційних формувань як на рівні координаційних органів управління, так і в системі побудови механізмів забезпечення ефективної діяльності їх суб'єктів на даний час приділено, на наш погляд, недостатньо уваги. Стосується це і формування ефективних економічних механізмів у ЄврАзЕС, тим більше, що ця організація передбачає провести відповідні трансформації у своїй структурі, принципах побудови та функціональному призначенню у зв'язку з реформуванням у ЄАЕС (Євразійський економічний союз) [4]. Країнами-учасницями ЄврАзЕС передбачається підготувати і в перспективі підписати Угоду про ЄАЕС, у якій необхідно відобразити новий зміст інтеграції учасників. Попри все, там передбачається прописати, що країни-учасниці даного інтеграційного формування проводять погоджену політику в ключових сферах економічного регулювання. З цього виходить, що необхідно буде забезпечувати відповідне регулювання, поєднуючи його з національними економічними інтересами кожної із країн-учасниць [2, с. 31-35]. Дане завдання можливо успішно реалізовувати насамперед засобами економічної дипломатії.

Формулювання цілей статті. В статті розглядаються питання щодо визначення політичних і економічних цілей та засобів економічної дипломатії країн в умовах їх діяльності в складі міжнародних інтеграційних формувань. Формулюються пропозиції щодо класифікації і виокремлення головних сегментів у визначені цілей з можливістю їх адаптації при інтеграції країни у міжнародні інтеграційні формування.

Підґрунтя для політичних цілей економічної дипломатії формуються в зв'язку із багатосторонніми процесами глобалізації та впливаючими з них економічними наслідками. Поряд з позитивними результатами та перевагами поглиблення міжнародного розподілу праці та оптимізації діяльності економічних структур в масштабах світового господарства, виникають нові економічні проблеми глобального характеру. Насамперед зростання обсягів виробництва вимагає додаткової кількості сировини, матеріалів, енергоресурсів. Крім того, розвиток глобалізації є нерівномірним в різних сегментах економіки, різною є динаміка матеріального виробництва, сфери обслуговування і фінансової сфери.

Глобалізація міжнародної економіки вивела головні сегменти у визначенні політичних цілей економічної дипломатії: по-перше, це розвиток конкурентної ринкової економіки; по-друге, стан і рівень ефективності внутрішньої економічної політики країн-партнерів; по-третє, збалансування світової економіки [6, с. 55-56].

В зведеному виді до політичних цілей економічної дипломатії країн і інтеграційних блоків можна віднести:

- 1) мінімізацію втрат і максимальне отримання вигод та використання переваг від інтеграції у глобалізаційні процеси;

2) активну участь у створенні світовим співтовариством ефективного і справедливого міжнародного торговельно-економічного режиму;

3) встановлення та підтримання постійних контактів між країнами-партнерами;

4) інформування та роз'яснення офіційної позиції свого уряду в країні перебування;

5) підготовку та проведення переговорів від імені та за дорученням своєї держави чи інтеграційного об'єднання з метою гармонізації інтересів сторін та досягнення взаємної згоди;

б) діяльність щодо мінімізації ризиків та загроз, які можуть впливати на характер двота багатосторонніх міждержавних відносин.

При розгляді політичних цілей економічної дипломатії не можна випускати з поля зору наявні та потенційні ризики, які стосуються міждержавного економічного співробітництва. До них належать:

1) зовнішньополітичні ризики (створення штучної напруженості у відносинах із сусідніми державами; участь у військових операціях, що перетворюють державу на об'єкт уваги міжнародного тероризму);

2) внутрішньополітичні ризики (періодичне повторення ситуації політичної кризи; прояви політичної нестабільності і незбалансованості гілок законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, а звідси невпевненість іноземних партнерів у гарантіях права власності та ефективності використання вкладених коштів; спроби та дії щодо перегляду права власності на вже приватизовані об'єкти, їх реприватизація на основі політичних мотивів; високий рівень корумпованості; постійна загроза сплеску політичної активності протестного характеру).

3) законодавчі та нормативні ризики (недостатнє забезпечення правової стабільності, зокрема у проведенні законодавчих змін у питаннях платежів до бюджетів всіх рівнів та централізованих фондів спеціального призначення; введення в дію законодавчих актів без належного нормативно-правового супроводу; невідповідність, у ряді випадків, між законодавчими актами і підзаконними нормативними документами як позавідомчого, так і відомчого характеру; запровадження, в окремих випадках, нормативних актів «заднім числом»);

4) правові ризики (відсутність дієвого механізму правового захисту інвесторів від боржників та недобросовісних партнерів, слабка дієздатність судової системи, негативна практика недотримання боржниками своїх зобов'язань; невирішеність проблем, пов'язаних із стандартизацією та сертифікацією продукції і товарів; поширення в країні практики зміни прав власності «рейдерським інструментарієм», де ключову роль відіграють ланки судової системи);

5) адміністративні ризики (нестабільність економічної політики, її залежність від організаційних змін на урядовому рівні).

Основу для визначення економічних цілей економічної дипломатії складають ті засади зовнішньої політики, що безпосередньо стосуються зазначеної сфери національних економічних інтересів, в тому числі це наступні:

- підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва країни чи інтеграційного формування з іншими державами на засадах взаємної вигоди;

- забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку підвищення добробуту народу, інтеграції економіки країн у світову економічну систему;

- розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національній економіці в інтересах їх реформування, модернізації та інноваційного розвитку.

На цій підставі до економічних цілей дипломатії, над досягненням яких працюють дипломатичні представництва та фахівці у даній сфері, відносяться:

- 1) забезпечення ефективного позиціонування держав у системі міжнародних економічних відносин;
- 2) зміцнення позицій вітчизняних підприємців у перспективних галузях світової економіки;
- 3) диверсифікація та поглиблення участі країн в системі міжнародного поділу праці;
- 4) гармонійне застосування механізмів дво- та багатостороннього співробітництва з метою просування товарів, послуг, а також капіталів на світові ринки;
- 5) захист та просування інтересів суб'єктів господарської діяльності своїх держав, а також сприяння стабільному розвитку стратегічних галузей економіки.

Коло зазначених питань визначає економічну сферу діяльності дипломатії. Зростанню ролі економічної дипломатії у функціонуванні міжнародних інтеграційних формувань сприяють наступні фактори:

- 1) процеси інтернаціоналізації та посилення взаємозалежностей у світовій економічній системі, які відбуваються у двох площинах – в глобальній та регіональній інтеграції;

2) стрімке розширення зони ринкового господарства, лібералізація національних економік та їх взаємодія шляхом торгівлі та міжнародного інвестування; так, все більше число суб'єктів світової економіки (ТНК, банків, інвестиційних груп) справляють істотний вплив на світову політику, міжнародні відносини, а масштабна та наростаюча залежність економік нових незалежних держав від світових ринків, інвестицій, технологій примушує їх коригувати свої позиції з політичних та військових проблем міжнародного життя;

3) глобалізація в світовому господарстві підносить свою роль на новий кількісний та якісний рівень, поєднуючи процес поглиблення інтернаціоналізації виробничих сил та, одночасно, прагнення ТНК підпорядкувати цей процес своїм цілям підсилення домінуючих позицій на світових ринках; при цьому зростає роль економічної дипломатії, так як вона сприяє розвитку інтернаціоналізації в інтересах усіх країн і разом з тим запобігає прагненням тих, хто намагається монополізувати переваги глобалізації;

4) запровадження прогресивних методів управління, енергозберігаючих та інших нових технологій; іноземні інвестиції забезпечують розвиток співробітництва між державами і міжнародними організаціями, це зменшує тенденції до закритості та автаркії економік країн; зовнішня відкритість стає нормою;

5) просування інновацій в економіку держав і зовнішня відкритість сприяють формуванню позитивного іміджу держав, що тягне за собою залучення в країни іноземного туризму, який в свою чергу, сприяє економічному зростанню та залученню нових партнерів.

В умовах глобалізації проглядаються чіткі тенденції розвитку економічної дипломатії. Передусім слід констатувати, що глобалізаційні процеси не знижують конкуренції в міжнародних економічних відносинах, більше того, відбувається її посилення [3, с. 29-43]. Така ситуація об'єктивно вимагає активізації ролі держав і міжнародних інтеграційних об'єднань у відстоюванні, захисті та просуванні національних та групових економічних інтересів на світових ринках. Світова практика свідчить, що підтримка держави у різних форматах є важливим елементом ефективної діяльності вітчизняного бізнесу на зовнішніх ринках [5, с. 133-151]. Йдеться не про усунення ринкових форм та методів діяльності або їх підміну, а про вчинення дій щодо підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у висококонкурентному середовищі. До

таких дій держав та управлінських інституцій міжнародних інтеграційних об'єднань належать:

- сприяння технологічному розвитку національних виробників;
- використання інноваційної моделі і новітніх технологій;
- просування експорту;
- створення кращих умов для полегшення доступу на зовнішні ринки;
- залучення іноземних інвестицій;
- збільшення інноваційної та технологічної складової при залученні зовнішніх інвестицій;
- зміщення акцентів на технологічну складову імпорту.

Одним із пріоритетних завдань економічної дипломатії при цьому розглядається просування експорту та залучення прямих іноземних інвестицій. При допомозі дипломатичного інструментарію створюється сприятливе середовище для організації прямих контактів експортерів з їх потенційними партнерами, представлення експортного потенціалу, демонстрування конкурентних переваг товарів, послуг та технологій. Особливу роль тут відіграє експортна стратегія держав, а її реалізація розглядається як один із пріоритетних напрямів у діяльності зовнішньо-економічних представництв.

Визначення пакету економічних цілей економічної дипломатії необхідно пов'язувати з наявними та потенційними ризиками, які можуть виникати у міждержавному економічному співробітництві країн. До них, на нашу думку, слід віднести наступні:

1) бюджетно-фіскальні (наявність диспропорцій в податкових системах; дія спрощеної системи оподаткування, яка дає можливості до виведення доходів з-під справляння податків, а звідси і до неконкурентних умов ведення бізнесу; труднощі з відшкодуванням ПДВ експортерам);

2) адміністративні (нестабільність економічної і податкової політики, її залежність від організаційних змін на урядовому рівні; значний адміністративний контроль та бюрократичні перешкоди; бюрократичні перепони в сфері приватизації; наявність в країні корупції);

3) організаційні (повільність реструктуризації підприємств; нечіткість визначення кола потенційних стратегічних інвесторів, в тому числі і закордонних, в процесі приватизації підприємств ключових галузей, від яких в подальшому залежить робота підприємств іншого галузевого спрямування);

4) фінансово-кредитні (складний фінансовий ряд підприємств і як наслідок – їх низька привабливість для іноземних інвесторів; недостатня прозорість податкової політики, високий рівень оподаткування, який позбавляє державу конкурентних переваг; високі ставки ввізного мита при надходженні іноземних інвестицій в країну, високі митні ставки на інвестиційний товар; відсутність системи закладу землі під кредити в процесі інвестування; слабкість банківської системи, відсутність можливості кредитування та гарантування іноземних кредитів на місці);

5) інфраструктурні (недоліки у функціонуванні енергетичної інфраструктури; нерозвиненість транспортної та комунікаційної інфраструктури);

6) соціальні (низька купівельна спроможність значної частини населення зменшує можливості реалізації на внутрішніх ринках продукції підприємств, в т.ч. і з іноземним капіталом);

7) ментально-психологічні (особливості сприйняття населенням обов'язкових нормативних вимог, технічних і технологічних інструкцій, дотримання діючих стандартів, правил безпеки, надійності наданих гарантій, пунктуальності і чіткості у виконанні обов'язкових умов тощо).

Висновки. Таким чином, означені політичні та економічні цілі економічної дипломатії в діяльності міжнародних інтеграційних об'єднань можуть бути взяті до уваги при удосконаленні економічних механізмів, якими забезпечується зовнішньоекономічне співробітництво як всередині самих об'єднань, так і з третіми країнами та міжнародними формуваннями. Зазначені питання можуть представляти прямий інтерес і для України, оскільки у її зовнішньоекономічній діяльності залишається провідною багатовекторність торговельно-економічних відносин. Систематизація існуючих потенційних ризиків при налагодженні і розвитку співпраці між країнами та блоками дасть можливість вжити превентивних заходів щодо їх попередження та мінімізації негативного впливу.

Список використаних джерел

1. Вергун В. А. Економічна дипломатія: Навчальний посібник / А. А. Вергун – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 303 с.
2. Иванов И. Д. Хозяйственные интересы России и ее экономическая дипломатия. / И. Д. Иванов. – М. «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2001. – 318 с.
3. Мавланов И. Р. Экономическая дипломатия в начале XXI в.: вызовы и тенденции развития. / И. Р. Мавланов // Казахстан в глобальных процессах – 2008. № 1 – С. 29-43.
4. Н. Назарбаев предложил распустить ЕврАзЭС. – 24. 10. 2013 р. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до сторінки: <http://top.rbc.ru/politics/24/10/2013/884794.shtml>.
5. Лихачев А. Е. Экономическая дипломатия России. Новые вызовы и возможности в условиях глобализации. / А. Е. Лихачев – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. – 461 с.
6. Фліссак К. А. Економічна дипломатія. Навч. посіб. / К. А. Фліссак – Тернопіль : Новий колір, 2013. – 440 с.